

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE FİKİRSSEL SOSYALLEŞME SÜRECİ

Gamze TANIL*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Avrupa Birliği kurumlarında çalışan ulusal temsilcilerin sosyal öğrenme süreçlerine ışık tutmaktır. “Sosyal öğrenme süreci” şeklinde nitelenen olay, ulusal temsilcilerin AB kurumlarındaki görevleri süresince öğrendikleri yeni fikirleri, normları, çalışma ve karar alma yöntemlerini, ve bunların sonucunda değişen çıkarları ile rol ve kimlik anlayışlarını kapsamaktadır¹⁷. Bu araştırmanın deneysel çalışma boyutunda Avrupa Parlamentosu’nda görevli olan Türk kökenli bir Alman milletvekili ile yapılan röportaj çerçevesinde sorulan sorular ile “sosyal öğrenme” süreçleri ve yöntemlerinin deneysel olarak test edilmesi amaçlanmaktadır. Bu deneysel çalışma sonucunda elde edilen veriler sosyal yapısalcı teorinin soyut olması ve test edilememesi yönündeki eleştirileri¹⁸ karşılayacak ve böylelikle bu teoriye önemli bir deneysel katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal yapısalcılık, fikirselleşme, sosyal öğrenme, Avrupa Birliği

IDEATIONAL SOCIALIZATION IN THE EUROPEAN UNION

ABSTRACT

Inside EU institutions, national officials are subject to a shared system of rules, norms, principles and codes of conduct which they induct, internalize and take for granted. *Ideational socialization or social learning* implies a social process through which agent properties and preferences change as a result of interaction. In other words, institutional and normative environments have transformative effects on basic actor properties, including how individuals see themselves (conceptions of the self/identity) and how they conceptualize their interests. This research provides an analysis of the socialization effect of the EU institutions on a national representative of a member country, i.e. Germany, but who is originally from a candidate country, i.e. Turkey. The empirical study of this research aims at meeting the criticisms about the inability of most social constructivist studies to offer testable hypotheses and methods to test these hypotheses¹⁹. In this way, it aims to fill a gap in the social constructivist scholarship.

Key Words: Social constructivism, ideational socialization, social learning, European Union

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği hükümetlerarası bir ekonomik birlik olarak kurulduğu ilk günlerinden bu yana kurumları, kuralları, politikaları, normları ile üye ülkeleri derinden etkilemeye başlamıştır. Bu etki sadece üye ülkelerin kurumsal ve anayasal yapıları üzerinde sınırlı kalmayıp AB bünyesindeki ulusal temsilcilerin yakın etkileşim içinde çalıştığı AB kurumları ve yapısal özelliklerinin (siyasi kültür, kurallar, normlar, yöntemler) bu aktörlerin davranışları, rol algıları ve hatta kimlikleri üzerinde etkili olmasına kadar varmıştır.

* Yrd.Doç.Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı.

¹⁷Jefry Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 801-826; Liesbert Hooghe, “Several Roads Lead to International Norms, but Few Via International Socialization: A Case Study of the European Commission”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 861-898; Jan Beyers, “Multiple Embeddedness and Socialization in Europe: The Case of Council Officials”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 899-936

¹⁸Andrew Moravcsik, “Is Something Rotten in the State of Denmark? Constructivism and European Integration”, *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No 4, 1999, s. 669-681.

¹⁹Andrew Moravcsik, “Is Something Rotten in the State of Denmark? Constructivism and European Integration”, *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No 4, 1999, s. 669-681.

Bu çerçevede ilginç olan konu, benzer bir etkinin henüz AB üyesi olmayan aday ülkelerin temsilcileri üzerinde de görülmesidir. Türkiye'nin AB ile ilişkileri 30 yıldan uzun bir süreye varmaktadır ki bu uzun süreç içerisinde Türk ulusal elitleri (politika yapımcılar, karar vericiler, temsilciler) AB iklimine en az üye ülke temsilcileri kadar alışmışlardır. AB kurumları ve yetkilileri ile yakın temasları ve yoğun ve geniş kapsamlı görevleri onları AB kurumlarının ve yapısal özelliklerinin yoğun etkisine maruz bırakmış ve bunun neticesinde üye ülkelerin temsilcilerinin yaşadığı fikirsel ve kimliksel değişimlere de açık hale getirmiştir.

Bu kapsamda sorulabilecek bazı sorular şunlardır: AB kurumları ve yapısal özellikleri ulusal temsilcileri nasıl etkiler? Bu etki kimlik politikaları çerçevesinde nasıl kavramsallaştırılabilir? Birey düzeyindeki Avrupalılaşıma nasıl deneysel bir şekilde ölçülebilir ve test edilebilir? Bu çalışma, bu ve benzer sorulara sosyal yapısalci yaklaşımların “fikirsel sosyalleşme” veya “sosyal öğrenme” tezini kullanarak cevap aramaktadır.

2. Teorik Çerçeve

Avrupa Birliği üzerine yapılan çalışmalar iki tür Avrupalılaşıma etkisi üzerinde durur: *adaptasyon* ve *öğrenme*. Rieker²⁰ adaptasyonun sadece kurumsal düzenlemelere, öğrenmenin ise daha stabil ve kalıcı bir politika değişikliğine işaret ettiğini söyler. Benzer şekilde Haas²¹ da adaptasyon ve öğrenme arasındaki farkı şöyle açıklar: Adaptasyon AB alanında aktif aktörlerin yeni aktivitelere dahil oldukça bunların altında yatan değerleri ve süreçleri analiz etmeden yaşadıkları davranış değişikliği, öğrenme ise aktörlerin AB süreçlerinin altında yatan asıl değerleri ve ima edilen teorileri sorgulayarak yaşadıkları davranış değişimleridir. Bu ayırım aynı zamanda kurumsal yaklaşımlar ile sosyal yapısalci yaklaşımlar arasındaki farkı da ifade eder ki, sosyal yapısalci yaklaşımlar AB kurumlarının aktörler üzerinde derin sosyalleştirici etkisinin olduğuna ve bu etkinin ulusal kurumların ve çalışma yöntemlerinin AB'ye adaptasyonunun ötesinde AB normlarının ve kurallarının aktörler tarafından içselleştirilmesi ve kendi fikirleri haline getirilmesi üzerinde durur.

Sosyologlar, sosyal etkileşimin öğrenme ve sosyalleşme dinamiklerini içerdiğini ve aktörlerin davranışlarının sadece uygunluk mantığı tarafından yönlendirilmediğini hatırlatırlar. Radikal kurumsal transformasyon teorisine göre²² insanların tercihleri ve kendileri ile ötekiler hakkındaki fikirleri bu tür kurumlara katılımlarından etkilenir. Bu açıdan baktığımızda, AB kurumlarındaki ulusal temsilciler sürekli olarak belli kurallar, normlar, prensipler ve iş yapma yöntemlerinden oluşan bir AB sistemine maruz kalır ve zamanla bu sistemi içselleştirir ve doğru kabul eder. Sosyalleşme, sosyal öğrenme, teemmül şeklinde adlandırdığımız sosyal süreçler, aktörlerin etkileşim neticesinde kendi niteliklerini ve tercihlerini değiştirmelerini ifade eder²³.

Aktörlerin öğrenmesi ve sosyalleşmesi ne ifade eder? Yeni AB normlarının ulusal çerçeveler içine işlenmesi ve aktörleri etkilemesi sosyal yapısalcılar tarafından “sosyal

²⁰Pernille Rieker, “Europeanization of Nordic Security: The European Union and the Changing Security Identities of the Nordic States”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 39, No 4, 2004, s. 372

²¹Peter M. Haas, “Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination”, *International Organization*, Cilt 46, 1992, s. 3

²²Johan P. Olsen, *The Many Faces of Europeanization*, Oslo, ARENA Working Papers, No. 2, 2001

²³Jeffrey Checkel, “Going Native in Europe?: Theorizing Social Interaction in European Institutions”, *Comparative Political Studies*, Cilt 36, No 1-2, 2003, s. 211

öğrenme” olarak adlandırılır. Bu haliyle sosyal öğrenme, aktörlerin kimlikleri ve çıkar algılarında değişime neden olan bir aktör-temelli mekanizmadır²⁴.

Risse iki tür öğrenmeyi birbirinden ayırır: aktörlerin hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece yöntem ve stratejilere adapte oldukları durumları “tek ilmikli öğrenme” (single-loop learning) olarak adlandırırken, aktörlerin kendi hedeflerini ve tercihlerini değiştirmelerine neden olan durumları “çift ilmikli öğrenme” (double-loop learning) veya “karmaşık öğrenme” (complex learning) olarak adlandırır²⁵. Karmaşık öğrenme sürecinde aktörler, ki bunlar seçkin politika yapımcılar ve karar vericilerdir, normları ve onların içeriğinde yer alan yöntemleri benimser, bunlar daha sonra içselleştirilir ve davranışsal etkileri de olan, ortak olarak paylaşılan bir anlayış seti oluşturur²⁶. Bu açıdan bakıldığında sosyal öğrenme, aktörlerin yeni bilgiler edindiği, stratejilerini değiştirdiği, fakat hala mevcut, değişmez çıkar algılarını sürdürdükleri bireysel-rasyonel basit öğrenme anlayışından farklıdır.

Benzer şekilde, Checkel sosyal öğrenme sürecini ikiye ayırır: “Tip 1 öğrenme süreci” sadece yeni rollerin benimsenmesi iken, “Tip 2 öğrenme süreci” değerlerin, kimlik ve çıkar algılarının değişmesi sürecidir²⁷. Tip 1 öğrenme sürecinde aktörler bir rolün gereklerini öğrenerek duruma uygun davranırlar; bu durumda aktörler bir toplulukta veya ortamdaki beklentilere uygun davranırlar²⁸. Örnek verecek olursak, Trondal²⁹ ulusal hükümet temsilcilerinin AB kurumları ile yoğun teması neticesinde kurumsal kimliklerindeki değişimi analiz eder. Beyers³⁰ de AB’deki koşulların aktörlerin uluslararası rol algılarını etkileyip etkilemediğini analiz eder.

Öte yandan, Tip 2 öğrenme süreci rol algılarının ötesine geçer ve topluluk veya kurum normlarının “yapılması gereken doğru davranış” olarak kabul edilmesi anlamına gelir. Bu, aktörlerin, parçası oldukları topluluğun çıkarlarını ve hatta kimliğini benimsemeleri demektir³¹. Örnek verecek olursak, Egeberg³² her iki seviyeyi de bir araya getirerek ulusal hükümet temsilcilerinin kimliklerinin ve rol algılarının AB kurumlarına katılımları neticesinde nasıl etkilendiğini analiz eder. Bu araştırmaya konu olan öğrenme süreci de Risse’nin karmaşık öğrenme olarak, Checkel’in Tip 2 öğrenme süreci olarak adlandırdığı, ulusal aktörlerin fikirlerinde, kimliklerinde ve çıkar algılarındaki değişiklikleri analiz eden

²⁴ Thomas Risse “A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation-State Identities”, Thomas Risse et al.(der.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, New York, Cornell University Press, 2001, s. 12

²⁵ Ibid. s. 12

²⁶ Jeffrey Checkel, “The Europeanization of Citizenship?” Thomas Risse et al.(der.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, New York, Cornell University Press, 2001, s. 57

²⁷ Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 804

²⁸ Ibid. s. 804

²⁹ Jarle Trondal, “Integration Through Participation: Introductory Notes to the Study of Administrative Integration”, *European Integration Online Papers*, Cilt 3, No 4, 1999; Jarle Trondal, “Beyond the EU Membership-Non-Membership Dichotomy? Explaining Supranational Identities Among EU Decision-Makers”, Oslo, ARENA Working Papers, No 5, 2001; Jarle Trondal “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1111-1133

³⁰ Jan Beyers, “Multiple Embeddedness and Socialization in Europe: The Case of Council Officials”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 899-936

³¹ Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 804

³² Morten Egeberg ve Jarle Trondal, “Differentiated Integration in Europe: The Case of EEA Country: Norway”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 37, No 1, 1999, s. 133-142

öğrenme sürecidir. Başka bir deyişle, bu araştırma, kurumsal ve normatif ortamların temel aktör özellikleri (kimlik ve çıkar algıları) üzerindeki dönüştürücü etkisini incelemektedir.

Sosyalleşme dinamik bir süreçtir ve bu süreçte bireyler topluluğun normlarına ve kurallarına uymaya teşvik edilir. Bu nedenle, uygun olan ve olmayan davranış anlayışları içeren kurumlara kalıcı ve yoğun şekilde maruz kalma neticesinde ulusal temsilcilerin rol algılamaları değişebilir³³. Sosyal yapısalıcılar, sosyalleşme potansiyelinin aktörler-kurumlar arasındaki etkileşimin *süresine* ve *yoğunluğuna* bağlı olarak değişeceğini öne sürerler³⁴. “Temas tezi” kurumlar ve aktör nitelikleri (kimlik ve çıkar algıları) arasındaki nedensel ilişkiyi açıklamaya çalışır³⁵. Bu teze göre, tercihlerin değişimi zamanın bir fonksiyonudur: “aktörler bir kurumsal ortamda ne kadar fazla kalırsa aktör niteliklerinde bir değişim gerçekleşmesi ihtimali o kadar fazla olur”³⁶. Başka bir deyişle, aktörler-kurumlar arasındaki etkileşimin uzunluğu, kurumların sosyalleşme potansiyelini artırır³⁷. Bunun yanı sıra, aktör etkileşiminin yoğunluğu da grup aidiyeti gelişmesi açısından³⁸ ve normların, kuralların ve topluluğun çıkarlarının içselleştirilmesi açısından önemlidir³⁹. İlave olarak, temasın kalitesi de –gözdağı, müzakere veya pazarlık- değişime önyak olmakta anahtar öneme sahiptir⁴⁰.

Ulusal temsilcilerin AB atmosferinde yaşadıkları niteliksel değişimler neden önemlidir? Börzel ve Risse⁴¹ uluslarüstü temsilcilerin AB atmosferinde öğrendikleri fikirleri, normları ve prensipleri ulusal çerçeveye taşımaları ve ulusal çerçevedeki diğer aktörlerin de kimlik ve çıkar algılamalarını değiştirmelerine neden olduklarını ifade eder ve bu nedenle bu kişileri “değişim ajanları” veya “fikirsal girişimciler” (norm entrepreneurs) olarak tanımlar. Başka bir deyişle, bu kişiler, AB sosyalleşme süreçlerinde maruz kaldıkları değişimleri kendi ulusal yapılarına (siyasi kültür, normlar, fikirler, hedefler, çıkar algıları) taşımaları ve bu yapılarda değişime önyak olmaları nedeniyle önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma sosyal yapısalıcı bir yaklaşımla AB kurumlarına uzun süreli ve yoğun katılımın ulusal temsilcilerin kendilerine ve AB’ne dair fikirlerini ve niteliklerini (kimlikleri ve çıkar algıları) değiştirme ve farklı yönlendirme potansiyelini araştırmaktadır.

³³ Jarle Trondal, “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1117

³⁴ Jeffrey Checkel, “The Europeanization of Citizenship?” Thomas Risse et al.(der.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, New York, Cornell University Press, 2001, s. 26; Jarle Trondal “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1117

³⁵ Jan Beyers, “How Supranational is Supranationalism? National and European Socialization of Negotiators in the Council of Ministers”, *Acta Sociologica*, Cilt 33, No 4, 1998, s. 378-408; Morten Egeberg ve Jarle Trondal, “Differentiated Integration in Europe: The Case of EEA Country: Norway”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 37, No 1, 1999, s. 133-142

³⁶ Jeffrey Checkel, “Going Native in Europe?:Theorizing Social Interaction in European Institutions”, *Comparative Political Studies*, Cilt 36, No 1-2, 2003, s. 210

³⁷ Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 811

³⁸ Jarle Trondal, “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1111-1133

³⁹ Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 801-826

⁴⁰ Jeffrey Checkel, “Going Native in Europe?:Theorizing Social Interaction in European Institutions”, *Comparative Political Studies*, Cilt 36, No 1-2, 2003, s. 210

⁴¹ Tanja A. Börzel ve Thomas Risse, “Conceptualizing the Domestic Impact of Europe” Kevin Featherstone, ve Claudio M. Radaelli (der.), *The Politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003, s. 67

3. Metodoloji

Bu araştırmanın deneysel çalışma bölümünde AB'nin fikirselleştirme veya sosyal öğrenme süreçlerinin Türk kökenli bir Alman ulusal temsilci üzerindeki etkisi incelenmektedir. Bu çalışma, yarı-yapılandırılmış röportaj tekniği kullanılarak yapılmaktadır. Bu teknik hem gerekli standart soruların cevaplanmasını sağlamakta hem de röportajın ilerleyişine göre daha detaylı bilgi almak amacıyla ilave sorular eklemeyi imkanı kılmaktadır.

Röportaj esnasında 6 ana başlığa değinilmiştir: (1) AB'ye dair ilk bilgiler/ beklentiler; (2) AB'deki iş deneyiminden öğrendikleri; (3) AB'nin iş yapma/ çalışma yöntemlerinden öğrendikleri; (4) AB'nin sosyal yapısından (social structure) öğrendikleri; (5) Kimlik ve rol algılarının değişimi; (6) AB kurumlarında çalışmanın ulusal çerçevede AB üzerine çalışmaktan farkı. Bu ana başlıklar altında sorulan pek çok farklı sorular vasıtasıyla alınan cevaplar netleştirilmeye çalışılmış, bazı sorular farklı şekillerde tekrar sorularak elde edilen veriler test edilmiş ve mümkün olduğunca detaylı ve somut veriler sağlamak için örnek verme ve örnekler üzerinde tartışma ortamı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çerçevede röportaj yapılacak Türk temsilci olarak, Türkiye'de doğmuş ve büyümüş, sonrasında siyasi kariyerine Almanya'da Yeşiller Partisi'nde devam etmiş ve daha sonra Avrupa Parlamentosu'nda Almanya adına temsil görevi yürütmüş olan Ozan Ceyhun seçilmiştir. Bu seçimde etkisi olan önemli bir unsur, bahsi geçen uluslararası temsilcinin rol ve kimlik algısının üç katmanlı olmasıdır: Birinci katmanda ulusal (Türkiye) rol ve kimlik algısı; ikinci katmanda kurumsal (Alman Yeşiller Partisi) rol ve kimlik algısı; ve üçüncü katmanda uluslararası (Avrupa Parlamentosu milletvekili) rol ve kimlik algısı bulunmaktadır. Böylesi bir yapı, araştırmacının farklı rol ve kimlik katmanlarının AB kurumları ve yapıları ile etkileşimini karşılaştırmalı olarak analiz etmesine imkan tanıması açısından son derece önemlidir. Bu çerçevede çift taraflı bir analize yer verilecektir: (1) bireyin farklı rol ve kimlik katmanlarının AB'ye dair görüşleri üzerindeki etkisi, (2) AB sosyal öğrenme süreçlerinin ulusal temsilcilerin farklı rol ve kimlik katmanları üzerindeki etkisi.

Sosyal yapısalci teorisyenlerin, aktörlerin sosyalleşme potansiyelinin aktörler-kurumlar arasındaki etkileşimin süresine ve yoğunluğuna bağlı olarak değiştiğini⁴² söylediğinden daha önce bahsetmiştik. Bu bağlamda röportaj yapılacak kişinin seçiminde de bu iki kriter göz önünde bulundurulmuştur. Ozan Ceyhun Avrupa Birliği alanında 13 yıldır çalışmaktadır. Bu süre, bir ulusal temsilcinin AB kurumları, süreçleri ve yapısal özellikleri ile ilgili yeterli bilgi ve deneyim edinmesi ve aynı zamanda bu kurumlar ve yapısal özelliklerden etkilenmesi için yeterli görünmektedir. İkinci olarak da, Ozan Ceyhun AB alanındaki çalışmalarında Avrupa Parlamentosu Milletvekili, Avrupa Parlamentosu İçişleri Sözcüsü, İçişleri Bütçe Raportörlüğü, TBMM-AP Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Bütün bu farklı ve üst düzey çalışmaların bir ulusal temsilcinin AB kurumları, süreçleri ve yapısal özellikleri ile yoğun bir şekilde etkileşim halinde olmasını sağladığı açıktır.

4. Deneysel Verilerin Analizi

AB'ye dair ilk bilgiler/ beklentiler: Ozan Ceyhun 1998'de Avrupa Parlamentosu'na milletvekili olarak göreve başladığında AB hakkında hiçbir bilgisi olmadığını söylemiştir.

⁴²Jeffrey Checkel, "The Europeanization of Citizenship?", Thomas Risse et al.(der.), Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change, New York, Cornell University Press, 2001, s. 26; Jarle Trondal "Is the European Commission a "Hothouse" for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism", *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1117

Strasbourg’da ilk göreve başladığı gün aslında AB ile ilgili hiçbir şey bilmediğini farketmiştir. Bu açıklama, bahsi geçen ulusal temsilcinin AB sosyal öğrenme süreçlerine daha açık olacağı ihtimalini beraberinde getirir. AB atmosferinde öğrenilen normların, kuralların, iş yapma yöntemlerinin ulusal temsilcinin kendi fikirlerini, yöntemlerini ve kimlik algılamasını değiştirmesi olasıdır.

AB’deki iş deneyiminden öğrendikleri: Öncelikle uluslararası rol ve kimlik algısı açısından baktığımızda “politikanın boş laflar veya birtakım metinlerin kararlaştırılması olmadığını, özünde herşeyin para olduğunu” öğrenmiştir. Daha açık söylemek gerekirse, “para ile politikanın birleştiğinde gücün ne anlama geldiğini” öğrenmiştir. Ulusal rol ve kimlik algısı açısından baktığımızda ise Türkiye’nin temsilcilerinin “AB’yi iyi tanınması gerektiğini” öğrenmiştir. Eleştirel bir bakış açısıyla bakarak, “AB’nin abartıldığı gibi mükemmel bir birlik olmadığını, mükemmel olma yolunda çabalayan politikacıların ve devlet yöneticilerinin olduğunu ama öte yanda binbir sorunla mücadele eden, yolsuzluk söz konusu olduğunda Türkiye’den çok daha kötü durumda olan ülkelerin olduğunu, politik açıdan demokrasi söz konusu olduğunda Türkiye’den çok daha geride olan ülkelerin olduğunu” görmüştür. Ancak tüm bu farklı unsurları biraraya getiren AB’nin “kağıt üzerindeki prensipleri, değer yargıları ve hedefleriyle Türkiye’nin kalkınmasına katkıda bulunacak bir yapı olduğunu” görmüştür.

Daha spesifik bir şekilde sorduğumuzda, AB’nin en önemli katkısının iki önemli noktada gerçekleştiğini ifade etmiştir: “Birincisi, yerel yönetimlere ve sivil toplumlara önem vermesi ve ikinci olarak atanmışlar değil seçilmişlerin bir demokraside ne kadar önemli olduğunu ve karar mekanizmasında en üstte olmaları gerektiğini öğretmesi açısından AB önemli bir yere sahiptir”. Görüldüğü gibi, AB’deki iş deneyimi neticesinde ulusal temsilci, AB’nin bu fikirlerini ve değer yargılarını öğrenmiş ve içselleştirmiştir. Bu durumda Tip 2 öğrenme sürecinin gerçekleştiğini, yani topluluk veya kurum normlarının “yapılması gereken doğru davranış” (appropriate behaviour) olarak kabul edildiğini görüyoruz. Bu sonuç, AB prensipleri, değer yargıları ve hedeflerinin incelediğimiz ulusal temsilci üzerinde fikirselleştirme (ideational socialization) etkisinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Bunun ötesinde, Ozan Ceyhan, bu öğrendiklerini ulusal düzeydeki diğer aktörlerle de paylaşmış ve ulusal düzeyde bir fikirselleştirme (domestic ideational change) tetiklemiştir: “Şişli Belediyesi, Adana ve Sarıyer bölgelerinde yerel yönetimlere ve sivil toplumlara önem veren çalışmalar yürütüyoruz; hatta böyle bir çalışma çerçevesinde Adana bölgesinde 350 muhtarı toplayıp onlara seçilmişlerin önemini anlatıyor ve birlikte çalışmalar yapmaya teşvik ediyoruz. Bunun yanı sıra, vatandaşın devlet için olduğu mantığının terkedilip devletin vatandaş için olduğu mantığının kabul edilmesi ve bunun seçilmişler sayesinde sağlandığı bir sistemle yürütülmesi gerektiğinin önemini vurguluyoruz” demiştir.

Bu cevap iki açıdan önemlidir: Birincisi, daha önce de bahsettiğimiz gibi, AB’nin ulusal düzeydeki etkisi sadece yasal-kurumsal değişimler/ düzenlemeler boyutunda olmamakta, bunun yanında ulusal sosyal yapı (fikirler, değer yargıları, hedefler) üzerinde fikirselleştirme ve dönüşüm de yaratmaktadır ki, sosyal yapısal anlayışla bakıldığında sosyal yapıdaki değişimlerin kurumsal değişimleri tetikleyen asıl unsur olduğu kabul edilmektedir. Bu değişimin örneğini burada açıkça görmekteyiz. İkinci olarak ise, bu cevaplar uluslararası aktörlerin ulusal çerçevedeki değiştirici/ dönüştürücü rolünü kanıtlayan önemli bir veri sağlamaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, Börzel ve Risse⁴³ uluslararası temsilcilerin

⁴³Tanja A. Börzel ve Thomas Risse, “Conceptualizing the Domestic Impact of Europe” Kevin Featherstone, ve Claudio M. Radaelli (der.), The Politics of Europeanization, Oxford, Oxford University Press, 2003, s. 67

uluslarüstü atmosferde öğrendikleri fikirleri, normları ve prensipleri ulusal çerçeveye taşımaları ve ulusal çerçevedeki diğer aktörlerin de kimlik ve çıkar algılamalarını değiştirmelerine neden oldukları için bu kişileri “değişim ajanları” (change agents) veya “fikirsiz girişimciler” (norm entrepreneurs) olarak tanımlamaktaydı. Ozan Ceyhun, öğrendiği bu prensipleri, değer yargılarını ve hedefleri ulusal atmosfere aktarma girişimleri nedeniyle ulusal çerçevede bir değişim ajanı veya fikirsiz girişimci rolü de üstlenmekte ve bu yönüyle Börzel ve Risse’nin tezini deneysel olarak kanıtlamamızı sağlamaktadır.

AB’nin iş yapma/ çalışma yöntemlerinden öğrendikleri: Ozan Ceyhun, “AB Komisyonu’nda görev yapan memurların yeterince bilgi sahibi olmadıklarını, özellikle içişleri, mafya ve terörizmle mücadele alanında aldıkları kararların ülkelerin ulusal çıkarlarıyla sürekli çeliştiğini” görmüştür. Bu durumu şöyle açıklıyor: “Birincisi, Komisyon yapısı pratikle ilişkisi olmayan bir yapıya sahip bu nedenle işleyişinde sorunlar yaşıyor. İkincisi ise burada görevli memurlar çok iyi maaş alıp bir şekilde o sistemin devam etmesine özen gösterdikleri için AB’yi abartıyor ve AB olmazsa olmaz havası yaratıyorlar”. Bu nedenlerden dolayı “AB Komisyonu’na fazla güvenmemek gerektiğini” öğrenmiştir.

Bu öğrendiklerinin kendi çalışma yöntemi üzerinde yarattığı etki ise şu şekilde olmuştur: “AB’yi polyanna bakış açısıyla herşeyin mükemmel işlediği bir yer olarak görmemek gerektiği, AB’yi ulusal çıkarlar için ustaca kullanmak gerektiği, ve AB’nin bazen aşırı saf olabilen politikalarının sürekli düzeltilmesi gerektiğidir”. Bu öğrendiklerinden yola çıkarak ulusal hükümetler ve temsilcilere “AB’deki gidişatı hiçbir zaman kontrolsüz bırakmamayı, karar alan mercilere dikkat etmeyi ve onları kontrol altında tutmayı” önermektedir.

Bu çerçevede somut bir örnek olarak, “Türkiye politikaları olsun, başka alanlar olsun AB’de rapor yazan birimlerin etkilenmesinin çok kolay olduğunu gördüğünü” söylemiştir. “Türkiye politikası veya başka bir alanda rapor yazan birimde çalışan memurların yakın oldukları kişi ve gruplardan kolayca etkilenemediğini gördüğünü” söylemiştir. “Çok subjektif, sadece memurların kişisel ilişkilerinden ve dünya görüşlerinden ibaret olan, yanlış bir iş yapma yönteminin AB’nin temeline yerleştirilmiş olduğu” değerlendirmesini yapmıştır.

Burada AB’nin işleyiş ve çalışma yöntemlerine dair eleştirel ve olumsuz bir bakış açısı görüyoruz. Bu nedenle ulusal temsilci, bu yöntemleri uygun davranış (appropriate behaviour⁴⁴) yöntemi olarak benimsemekten ziyade, sadece ulusal çıkarların gerçekleştirilmesi için uygun bir şekilde kullanılmalarını tercih etmektedir. AB’de fikirsiz sosyalleşme tezi, bu durumda AB işleyiş yöntemlerinin uygun davranış yöntemi olarak benimsenmesini bekler; ancak bu durumda bu beklentinin gerçekleşmediğini görüyoruz. Bu nedenle, bu durum AB’de aktörlerin hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece yöntem ve stratejilere adapte oldukları “tek ilmikli öğrenme” (single-loop learning) sürecini destekler niteliktedir.

Ancak öte yandan, AB’nin işleyiş ve çalışma yöntemlerine dair olumlu olarak gözlemlenen ve hatta uygun davranış (appropriate behaviour) yöntemi olarak benimsenen unsurların da olduğu karşımıza çıkıyor. Ozan Ceyhun, AB’nin çalışma yöntemlerine ilişkin beğendiği konuları şöyle açıklıyor: “AB’de çok farklı uluslardan, farklı kültürlerden insanların birbirlerine karşı bilmedikleri dillerden, anlamadıkları kültürlerden olmalarından dolayı daha anlayışlı ve daha toleranslı yaklaşabildiklerini gördüm ve bu güzel bir deneyimdi. Bunun yanı sıra, büyük ve küçük devletlerin masa başında oturup birlikte iş yapabildiklerini

⁴⁴Jarle Trondal, “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007, s. 1117

ve birbirini ciddiye aldığını görmek de güzel bir deneyimdi. AB’de karşılıklı anlayış ortamının olması iyi birşey ve bunun dünyanın her yerinde ihtiyaç duyulan bir ortam olduğuna inanıyorum”.

Burada görüyoruz ki, AB’nin işleyiş yöntemlerine dair kimi hususlar (çok kültürlü ortam, karşılıklı anlayış, birlikte iş yapabilme kabiliyeti vb.) beğenilmekte ve uygun davranış yöntemi olarak benimsenmekte, ancak yine de bunlar şu anda incelediğimiz ulusal temsilcinin AB kurum kimliğini ve çıkarlarını benimsemesini beraberinde getirmemektedir. Bu noktada “Tip 2 öğrenme süreci”, topluluk veya kurum normlarının “yapılması gereken doğru davranış” olarak kabul edilmesini ve böylelikle aktörlerin, parçası oldukları topluluğun çıkarlarını ve hatta kimliğini benimsemelerini bekler⁴⁵. Ancak burada Tip 2 öğrenme süreci görülmemektedir.

Sonuç olarak, AB işleyiş ve çalışma yöntemleri konusunda incelediğimiz ulusal temsilcinin sadece “Tip 1 öğrenme süreci” yaşadığı, yani rolün gereklerini öğrenerek topluluk veya ortamdaki beklentilere uygun davrandığı⁴⁶ görülmektedir. Bir başka deyişle bu ulusal temsilci, hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece AB’nin uygun gördüğü yöntem ve stratejilerine adapte olmakta ve böylelikle “tek ilmikli öğrenme” (single-loop learning) süreci yaşamaktadır.

AB’nin sosyal yapısından (social structure) öğrendikleri: Öncelikle “AB’nin fikirleri ve hedefleri diye bir kavramın olmadığını, daha ziyade AB’nin fikirlerinin Berlin’de, Paris’te, Londra’da üretilen farklı fikirlerin bir ortamda yapılan pazarlıklar sonucu biçimlenmesi olduğunu” ifade etmiştir. Bu fikirlerin ve hedeflerin ulusal temsilcileri nasıl etkilediğine değinirken de “demokrasiye, insan haklarına değer veren, terörizm ve yolsuzlukla mücadelenin olmazsa olmaz olduğuna inanan ulusal hükümetlerin ve temsilcilerin bu fikirleri yeterince ön planda tutmayan ulusal temsilcilerin etkili olmaması için çaba göstermesi gerektiğini, kendi ulusal fikir ve hedeflerimizin AB’nin fikirleri olarak karşımıza çıkması için onları doğru, ustaca ve profesyonel bir şekilde AB’nin mutfağına aktarabilmemiz ve orada biçimlendirmemiz gerektiğini” söylemiştir.

AB’nin sosyal yapısını (fikirler, normlar, hedefler) ne kadar ve ne şekilde içselleştirdiği konusuna geldiğimizde şöyle bir açıklama görüyoruz: “Kendi değerlerimizi ve kendi doğrularımızı unutmadan, AB’nin fikirlerini ve değerlerini olduğu gibi değil, mümkün olduğunca ülkeye adapte ederek kullanmamız gerekmektedir. İnsan hakları konusundaki genel değerler olmazsa olmaz bir şekilde hem ulusal hem uluslararası çerçevede paylaşılan değerlerdir, ancak AB’nin önerdiği diğer prensipleri ve fikirleri (örneğin din eğitimi) Müslüman bir ülke olduğumuzu unutmadan Türkiye gerçeği ile birlikte ele alarak hayata geçirmek durumundayız”. Burada bir kez daha görüyoruz ki, ulusal kimlik ve buna ilişkin değerler bu ulusal temsilci üzerinde daha etkili olmakta; temsilcinin uluslararası rol ve kimliği, değer yargıları, fikirleri ve benimsediği normlar üzerinde belirleyici bir etkiye bulunmamaktadır.

AB’de olumlu gördüğü ve Türkiye’ye de adapte edilmesinden memnun olacağı fikirler ve değerler sorulduğunda şöyle yanıtlamıştır: “AB süreci Türkiye’ye demokratikleşme anlamında, idam cezasının kaldırılması anlamında ve diğer başka alanlarda, yaşamın artık modern demokratik bir yaşama dönüşmesi açısından katkı sundu ve olumlu etkiler yaptı. AB

⁴⁵Jeffry Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005, s. 804

⁴⁶Ibid. s. 804

üyelik sürecinde AB'yi iyi analiz etmek ve meselenin sadece üye olmak olmadığını daha ziyade AB düzeyinde bir ülke olmak olduğunu anlamak daha önemli. Kısaca, önemli olan AB düzeyini yakalamak". Bu cevaplara bakılarak burada bir kez daha tek ilmikli öğrenme süreci gerçekleştiğinden bahsetmemiz mümkün. "AB'nin kağıt üzerindeki tezlerini pozisyonlarını benimse, ama her yaptığını yapma" diyen ulusal temsilcinin yaklaşımı, AB'de hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece yöntem ve stratejilere adapte olduğu "tek ilmikli öğrenme" (single-loop learning) süreci yaşadığını kanıtlamaktadır.

Oysa karmaşık öğrenme süreci veya Tip 2 öğrenme süreci gerçekleşseydi, ulusal temsilcinin AB normlarını "yapılması gereken doğru davranış" olarak kabul etmesini⁴⁷ ve böylece bu normları benimsemesini, içselleştirmesini ve davranışsal etkileri de olan, ortak olarak paylaşılan bir anlayış setine dönüştürmesini⁴⁸ beklerdik. Burada bu tip bir öğrenme sürecinin gerçekleşmediğini görüyoruz.

Kimlik ve rol algılarında değişim: İncelediğimiz ulusal/ uluslararası temsilcinin rol ve kimlik algısının üç katmanlı olduğuna daha önce değinmiştik: Birinci katmanda ulusal (Türkiye) rol ve kimlik algısı; ikinci katmanda kurumsal (Alman Yeşiller Partisi) rol ve kimlik algısı; ve üçüncü katmanda uluslararası (Avrupa Parlamentosu milletvekili) rol ve kimlik algısı bulunmaktadır. Sosyal öğrenme teorisine göre AB'deki 13 yıllık iş tecrübesinin süre ve yoğunluk açısından ulusal temsilcinin rol ve kimlik algılarını etkilemesi beklenmekteydi. Bu nedenle, bu rol ve kimlik algılarındaki öncelik sıralaması ve bunda bir değişim gerçekleşip gerçekleşmediği araştırıldı.

Üç katmanlı rol ve kimlik algısının öncelikle kendi iş yapma/ çalışma yöntemleri üzerindeki etkisini araştırdık. Uluslararası rolü ve kimliğinin bu konuda değiştirici/ dönüştürücü bir etki yapmadığını daha önceki açıklamalarında görmüştük. Kendi ifadesi ile Türkiye'deki aktiviteler, çalışma biçimini daha çok değiştirmiş ve daha önce Alman stiliyle çalışırken şu an bir Türk-Alman stili çalışma yöntemi benimsemiştir. Bu açıdan bakıldığında, ulusal ve kurumsal rol ve kimliklerinin ulusal temsilcinin iş yapma/ çalışma şekli üzerinde daha fazla etkili olduğunu görüyoruz.

İkinci olarak ulusal kimliğini mi yoksa uluslararası kimliğini mi iş yaşamında daha ön planda tuttuğunu sorduğumuzda "son dönemlerde Türkiye'nin her geçen gün daha fazla kabuk değiştirmesi ve farklı bir yöne gitmesi nedeniyle ulusal kimliğinin Türk olmasının kendisine daha fazla gurur verdiğini, AB'deki çalışmaları ve günlük aktiviteleri esnasında Türk müziği dinlediğini, Türk kültürüne daha fazla aidiyet hissettiğini ve Türkiye'de doğmuş ve büyümüş olmanın ve bu kültürden pek çok unsuru AB'ye götürmüş olmanın iş yaşamında daha ağır bastığını" söylemiştir. Burada da bir kez daha AB'de geçirilen 13 yıllık iş yaşantısı ve yoğun çalışmalara rağmen ulusal kimliğin daha güçlü ve etkili olduğunu, kurumsal ve uluslararası kimliğin ikinci planda kaldığını görüyoruz.

Bu çerçevede son olarak, bağlılık (loyalty) konusu incelendi. Ulusal temsilcinin karar aşamasında ulusal rolüne mi yoksa uluslararası rolüne mi daha bağlı kaldığı soruldu. Alınan yanıt şu şekilde oldu: "AB'de şunu öğrendim ki, AB'de alınan tüm kararlar ulusal çıkarların pazarlık yapılması sonucu ağır basan ulusal çıkarların gerçekleşmesi yönünde oluyor. Bu nedenle, Türkiye ile AB birarada söz konusu olduğunda Türkiye'nin çıkarlarının %100 gözönünde tutulması gerektiğine inanıyorum". Bu açıklamada, incelediğimiz ulusal

⁴⁷ Ibid. s. 804

⁴⁸ Jeffrey Checkel, "The Europeanization of Citizenship?" Thomas Risse et al.(der.), Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change, New York, Cornell University Press, 2001, s. 57

temsilcinin ulusal kimliğine bağlılığının kurumsal ve uluslararası kimliğine duyduğu bağlılıktan daha yüksek olduğunu görüyoruz.

Tüm bu bulgular sosyal öğrenme sürecinin bu çalışmadaki ulusal temsilcinin rol ve kimlik algılarında değişirici/ dönüştürücü bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

AB kurumlarında çalışmanın ulusal çerçevede AB üzerine çalışmaktan farkı: “Bu fark, çalışanların daha önceki konumlarına ve deneyimlerine bağlı. Deneyimsiz biri Brüksel’de sadece Brüksel’e endeksli olarak herşeyden çok olumlu etkilenip bir anda aşırı derecede AB’de herşeyin mükemmel olduğunu düşünen, AB’nin kusurlarını göremez biri haline gelebilir ki bence bu çok tehlikeli. Ben Türkiye’de büyüüp sonrasında Alman devlet tecrübesi edinerek AB’ye gittiğimden dolayı orada hoşuma giden konular da oldu, eleştirel baktığım konular da oldu. Böylelikle AB’de çalışmak benim bakış açımı zarar vermedi, daha ziyade varolan tecrübe ve deneyimime AB tecrübesi ekledi. AB kurumlarında çalışma deneyimi hem çalışma hayatı olarak hem de beşeri ilişkiler olarak insanın yaşamındaki önemli duraklardan biri olarak görülebilir”.

Sosyal öğrenme teorisine göre AB kurumlarında çalışmanın kurumlara, prosedürlere, teknokratlara ve AB yapısına (structure) olan yakınlığından ve tüm bu unsurların günlük iş ve sosyal yaşamın bir parçası haline gelmesinden dolayı yoğun bir fikirselleşme etkisi yaratması beklenir. Bu çalışma koşulları, bireye ulusal düzeyde AB üzerine uzun yıllar çalışmaktan daha farklı bir bakış açısı ve düşünme şekli kazandırabilir. Ozan Ceyhun’un açıklamalarında da benzer bir açıklama gördük. Deneyimsiz birinin AB kurumlarında çalışırken herşeyden çok olumlu etkilenip bir anda aşırı derecede AB’de herşeyin mükemmel olduğunu düşünen, AB’nin kusurlarını göremez biri haline gelebileceğini söyleyerek sosyal öğrenme tezinin pratikte birtakım ulusal temsilciler için gerçekleştiğinin ipucunu verdi. Ancak kendisi için bu sürecin beklendiği gibi gerçekleşmediğini ve AB’nin kendi bakış açısını ve düşünme şeklini etkilemediğini ifade etti.

5. SONUÇ

Bu araştırmada sosyal yapısalcı teorinin fikirsel sosyalleşme/ sosyal öğrenme tezi incelenmiştir. Bu teze göre, AB kurumlarının aktörler üzerinde derin sosyalleştirici etkisinin bulunur ve bu etki ulusal kurumların ve çalışma yöntemlerinin AB'ye adaptasyonunun ötesinde AB normlarının ve kurallarının aktörler tarafından içselleştirilmesi ve kendi fikirleri haline getirilmesi anlamına gelir.

Sosyal yapısalcı teoriler fazla soyut olmaları ve test edilebilir olmamaları açısından eleştirilirler⁴⁹. Bu nedenle bu araştırma sosyal yapısalcı teoriye deneysel katkı sağlamak amacıyla sosyal öğrenme hipotezlerini deneysel olarak kanıtlama amacı güder.

Bu amaç doğrultusunda, Avrupa Birliği alanında 13 yıldır çalışmakta olan bir Türk kökenli Alman temsilci ile yarı-yapılandırılmış röportaj tekniği kullanılarak bir çalışma yapılmıştır. Bu kişi hem AB alanındaki iş deneyiminin *süresi* (13 yıllık süre, bir ulusal temsilcinin AB kurumları, süreçleri ve yapısal özellikleri ile ilgili yeterli bilgi ve deneyim edinmesi ve aynı zamanda bu kurumlar ve yapısal özelliklerden etkilenmesi için yeterli görünmektedir) hem de iş deneyiminin *yoğunluğu* (AB'de bulunan görevler Avrupa Parlamentosu Milletvekiliği, Avrupa Parlamentosu İçişleri Sözcülüğü, İçişleri Bütçe Raportörlüğü, TBMM-AP Karma Parlamenter Komisyonu Eşbaşkanlığı gibi görevler neticesinde bir ulusal temsilcinin AB kurumları, süreçleri ve yapısal özellikleri ile yoğun bir şekilde etkileşim halinde olmasını sağlamaktadır) açısından uygun bulunarak seçilmiştir. Buna ilave olarak bu temsilcinin ulusal, kurumsal ve uluslararası olmak üzere 3 farklı kimlik ve rol algısına sahip olması da bu araştırma için seçilmesinde önemli rol oynamıştır.

Deneysel çalışma 6 ana başlıkta yapılmıştır: (1) AB'ye dair ilk bilgiler/ beklentiler; (2) AB'deki iş deneyiminden öğrendikleri; (3) AB'nin iş yapma/ çalışma yöntemlerinden öğrendikleri; (4) AB'nin sosyal yapısından (social structure) öğrendikleri; (5) Kimlik ve rol algılarının değişimi; (6) AB kurumlarında çalışmanın ulusal çerçevede AB üzerine çalışmaktan farkı. Bu konulardaki bulgular şöyledir:

1- Strasbourg'da ilk göreve başladığı gün AB ile ilgili hiçbir şey bilmiyor olması, bahsi geçen ulusal temsilcinin AB sosyal öğrenme süreçlerine daha açık olacağı ihtimalini beraberinde getirmiş, AB normlarının, kurallarının, iş yapma yöntemlerinin ulusal temsilcinin kendi fikirlerini, yöntemlerini ve kimlik algılamasını değiştirme ihtimali üzerinde durulmuştur.

2- Yerel yönetimlere ve sivil toplumlara verilen önem ve atanmışlar değil seçilmişlerin bir demokraside ne kadar önemli olduğunu ve karar mekanizmasında en üstte olmaları gerektiği konusunda topluluk veya kurum normlarının "yapılması gereken doğru davranış" (appropriate behaviour) olarak kabul edildiğini görüyoruz. Bu konuda, ulusal temsilci ulusal düzeyde bir fikirsel değişimi (domestic ideational change) tetiklemiş ve ulusal çerçevede bir değişim ajanı veya fikirsel girişimci rolü üstlenmiştir.

3- AB işleyiş ve çalışma yöntemleri konusunda incelediğimiz ulusal temsilcinin sadece "Tip 1 öğrenme süreci" yaşadığı, yani rolün gereklerini öğrenerek topluluk veya ortamdaki beklentilere uygun davrandığı görülmüştür. Bir başka deyişle bu ulusal temsilci, hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece AB'nin uygun gördüğü

⁴⁹ Andrew Moravcsik, "Is Something Rotten in the State of Denmark? Constructivism and European Integration", *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No 4, 1999, s. 669-681

yöntem ve stratejilerine adapte olmakta ve böylelikle “tek ilmikli öğrenme” (single-loop learning) süreci yaşamaktadır.

4- AB'nin sosyal yapısını (fikirler, normlar, hedefler) ne kadar ve ne şekilde içselleştirdiği konusuna geldiğimizde bir kez daha tek ilmikli öğrenme süreci gerçekleştiği görülmüştür. “AB'nin kağıt üzerindeki tezlerini ve pozisyonlarını benimse, ama her yaptığını yapma” diyen ulusal temsilcinin yaklaşımı, AB'de hedeflerini ve tercihlerini gerçekleştirmek için sadece yöntem ve stratejilere adapte olduğu “tek ilmikli öğrenme” (single-loop learning) süreci yaşadığını kanıtlamaktadır.

5- Kimlik ve rol algılarındaki değişimi ve önceliği belirlemek için yaptığımız çalışma, sosyal öğrenme sürecinin ulusal temsilcinin rol ve kimlik algılarında değiştirici/dönüştürücü bir etkisinin olmadığını göstermiştir. Bu bulgunun sebebi olarak bu ulusal temsilcinin zayıf bir fikirsel öğrenme süreci yaşaması görülebilir.

6- AB kurumlarında kurumlara, prosedürlere, teknokratlara ve AB yapısına (structure) olan yakınlığından ve tüm bu unsurların günlük iş ve sosyal yaşamın bir parçası haline gelmesinden dolayı yaşanması beklenen yoğun fikirsel sosyalleşme sürecinin bu ulusal temsilci açısından yaşanmadığı görülmüştür.

Tüm bu sonuçlar biraraya getirildiğinde, incelenen ulusal temsilci için AB fikirsel sosyalleşme/ sosyal öğrenme sürecinin gerçekleşmediğini; daha ziyade aktörlerin yeni bilgiler edindiği, stratejilerini değiştirdiği, fakat hala mevcut, değişmez çıkar algılarını sürdürdükleri bireysel / rasyonel basit öğrenme sürecinin gerçekleştiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Andrew Moravcsik, “Is Something Rotten in the State of Denmark? Constructivism and European Integration”, *Journal of European Public Policy*, Cilt 6, No 4, 1999.

Jan Beyers, “Multiple Embeddedness and Socialization in Europe: The Case of Council Officials”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005.

Jan Beyers, “How Supranational is Supranationalism? National and European Socialization of Negotiators in the Council of Ministers”, *Acta Sociologica*, Cilt 33, No 4, 1998.

Jarle Trondal, “Is the European Commission a “Hothouse” for Supranationalism? Exploring Actor-Level Supranationalism”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 45, No 5, 2007.

Jarle Trondal, *Beyond the EU Membership-Non-Membership Dichotomy? Explaining Supranational Identities Among EU Decision-Makers*, Oslo, ARENA Working Papers, No 5, 2001.

Jarle Trondal, “Integration Through Participation: Introductory Notes to the Study of Administrative Integration”, *European Integration Online Papers*, Cilt 3, No 4, 1999

Jeffrey Checkel, “International Institutions and Socialization in Europe: Introduction and Framework”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005.

Jeffrey Checkel, “Going Native in Europe?: Theorizing Social Interaction in European Institutions”, *Comparative Political Studies*, Cilt 36, No 1-2, 2003.

Jeffrey Checkel, “The Europeanization of Citizenship?” Thomas Risse et al.(der.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change*, New York, Cornell University Press, 2001

Johan P. Olsen, *The Many Faces of Europeanization*, Oslo, ARENA Working Papers, No. 2, 2001

Liesbert Hooghe, “Several Roads Lead to International Norms, but Few Via International Socialization: A Case Study of the European Commission”, *International Organization*, Cilt 59, No 4, 2005.

Morten Egeberg ve Jarle Trondal, “Differentiated Integration in Europe: The Case of EEA Country: Norway”, *Journal of Common Market Studies*, Cilt 37, No 1, 1999.

Pernille Rieker, “Europeanization of Nordic Security: The European Union and the Changing Security Identities of the Nordic States”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 39, No 4, 2004.

Peter M. Haas, “Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination”, *International Organization*, Cilt 46, 1992.

Tanja A. Börzel ve Thomas Risse, “Conceptualizing the Domestic Impact of Europe” Kevin Featherstone, ve Claudio M. Radaelli (der.), *The Politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003

Thomas Risse, “A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation-State Identities”, Thomas Risse et al.(der.), Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change, New York, Cornell University Press, 2001